

Punkttaxeringarna vid Asköviken 1994

Thomas Pettersson

Punkttaxeringarna vid Asköviken har nu pågått i tre år. Från det senaste året kan man se att tretton arter ökat i antal medan nio minskat. Författaren redovisar resultatet och diskuterar tänkbara orsaker till populationsförändringarna.

För tredje året i rad genomfördes standardiserade punkttaxeringar vid Asköviken. För syfte och metodbeskrivning hänvisas till förra årsrapporten (Pettersson 1994). Trettio punktrutter, varav två nya, genomfördes 1994 (se tabell 1). Således kunde 28 rutter tjäna vid jämförelse med motsvarande rutter 1993, vilket är tre färre än för 1992-93. Samtliga tre som föll bort 1994 var förlagda till dygnets mörkaste timmar och inga nya motsvarande genomfördes 1994. Följande personer har inventerat (med antal rutter inom parentes): Niclas Andersson (1), Ola

Björlin (1), Lars Dahlberg (4), Lennart Gladh (2), Hans-Olof Hellkvist (7), Håkan Johansson (3), Leif Johansson (3), Gunnar Lignell (3), Einar Marklund (1), Thomas Pettersson (2), Markus Rehnberg (1), Robert Ström (1), Christer Svensk (1). Projektet bedrivs med stöd av Asköviksfonden WWF.

Resultat och diskussion

Totalt har nu 144 fågelarter registrerats inom projektets ram. Antalet arter med tillräckliga datamängder för statistisk analys ökade från 83 till 91.

*Tofsvipan är en av de arter som gynnats ordentligt av förändringarna vid Asköviken.
Foto: Calle Folkesson*

Tretton arter ökade i antal från 1993 till 1994, medan nio minskade. Dessa förändringar är statistiskt säkerställda. Bland de nio minskande arterna är alla utom två, trastsångare och grå flugsnappare, stamfågeln eller övervintrare i Europa. Det ligger nära till hands att utpeka den för senare år ovanligt kalla vintern 1993/94 som främsta orsak i sammanhanget. För blåmesens del kan utflyttning hösten 1993 ha bidragit i väsentlig grad. En vid Asköviken hösten 1993 ringmärkt blåmes kontrollerades 25 dagar senare vid Falsterbo i Skåne (Pettersson & Svensk 1994), vilket indikerar en viss flyttning söderut. Gårdsmyg och skåggmes är "klassiska" arter som kan t o m helt slås ut på grund av en sträng vinter. En annan sådan känslig art, kungsfågeln, ökade troligen däremot. Denna ökning är dock ej statistiskt säkerställd. Av de ökande arterna är emellertid också där en majoritet kortflyttare, medan två är tropikflyttare, nämligen trädpiplärka och gulärla. För tre arter, större hackspett, grönsiska och mindre korsnabb, är en god tillgång på granfrön den rimligaste

förklaringen till ökningen. Under projektperioden har tjugo arter ökat två år i rad, medan nio arter minskat på motsvarande sätt. Tre år är emellertid en i sammanhanget mycket kort tidsrymd, se t ex Svensson (1994). Bland de minskande arterna bör dock nämnas mindre hackspett och stenkniack, båda enligt Nilsson (1978) mycket goda indikatorer på skyddsvärd skog. Bland de ökande arterna är några av särskilt intresse. Dels arter som är starkt knutna till jordbrukslandskapet och som har minskat

Tabell 1. Genomförda punktrutter (X) fördelning i tid och rum 1993 och 1994. Samliga rutter som markerats med 'X' taxerades både 1993 och 1994. Två nya rutter tillkom 1994 och tre föll bort. Rutterna har givits arbetsnamn efter deras geografiska belägenhet och en kortfattad beskrivning av områdena ges i tabell 2. Önskemål om tillkommande rutter har markerats med 0.

Område	Tidsperiod				
	10-30/4	1-10/5	11-20/5	21-31/5	1-10/6 11-20/6
Morgon					
Väderkvam	X	ny	X	X	X
Askö	X	X	X	X	X
Lövsta	X	X	X	X	X
Tidö	X	ny	X	X	X
Natt					
Väderkvam	X				0
Askö	0				0
Lövsta	X				X
Tidö	X			X	X

Tabell 2. Huvudsakliga ägoslag runt räkningspunkterna inom respektive punktrutt.

Område	Andel (%)		
	Barr	Löv	Åker bete
Väderkvam	6	34	46
Askö	14	16	55
Lövsta	5	19	76
Tidö	6	61	33
Totalt	8	33	53

Tabell 3. Jämförelse av populationstrender vid Asköviken resp. Sverige (Svensson 1994) för fyra arter. Plus- och minusstecken anger positiv resp. negativ populationsutveckling. Siffran anger förklaringsgraden (R^2) i procent medan asterisk anger den statistiska säkerheten ($^* = P < 0.05$; Spearman rangkorrelation).

Art	Asköviken		Sverige	
	1985-94	1985-93	1985-94	1985-93
Tofsvipa <i>Vannellus vanellus</i>	+40	*	+3	
Enkelbeckasin <i>G. gallinago</i>	+52	*	-84	*
Buskkvätta <i>S. rubetra</i>	-62	*	-24	
Tömsångare <i>S. communis</i>	-48	*	+36	*

¹⁾Värdena för buskqvätta och tömsångare vid Asköviken baseras på åren 1987-94.

Asköviken eller om de faller in i en för landet allmän trend. I tabell 3 jämförs populationsutvecklingen de senaste tio åren hos fyra arter vid Asköviken med motsvarande uppgifter från Svenska häckfågeltaxeringen (SHT) 1985-93 (Svensson 1994). Buskqvättans minskning vid Asköviken tycks sammanfalla med en allmän minskning i Sverige, medan trenderna för övriga arter skiljer sig betydligt. För enkelbeckasinen är utvecklingen närmast den rakt motsatta jämfört med landet i stort, vilket ytterligare understryker åtgärdernas positiva effekt.

För att förklara numerära förändringar hos enskilda arter krävs ofta ingående analyser och långvariga serier med data. En metod för att snabbare påvisa orsaker till förändringar kan vara att hitta gemensamma nämnare bland flera arter för att se om likheter i utvecklingen finns. Jag har valt att i denna rapport, för enkelhetens skull, använda mig av Alerstams (1982) indelning i ekologiska grupper (se tabell 5). Även här kan man uttyda att gruppen insektätare som plockar byten i högrörtvegetation, d v s i huvudsak arter som gynnas av igenväxning, minskar. Ytterligare en grupp uppvisar en tydlig negativ trend, nämligen insektätare som plockar byten i lövgrönska, var i flertalet *Sylvia*- resp. *Phylloscopus*-sångare

Foto: Bo Carlsson
Mindre hackspett.

ingår. Samtliga arter utom en (skäggmes) i dessa båda grupper övervintrar söder om Sahara. Några grupper ökar däremot, varav bör framhållas fåglar som betar landväxter, representerade framför allt av gässen, samt insektätare som fångar byten i luften, en grupp som numerärt domineras av tornsegglaren. Det kan framhållas att även de äkta svalorna ökat båda åren liksom tornsegglaren, medan flugsapparaterna varierat. De fiskätande fåglarna har ökat totalt, men denna grupp domineras av rötdrommen. Sannolikt påverkar våder och framför allt rötdrommens spelaktivitet siffrorna betydligt.

Förekomsten av våtmarksarter samvarierar väl med Mälarens medelvattenstånd under våren. Ytterligare några års taxeringar torde kunna ge en mer exakt bild av optimala flöden för rastande vadare och ånder m.m.

Tabell 4. Några fågelarters numerära utveckling på Askövikens strandängar 1985-94. Analysen bygger på opublicerade resultat från revirkarteringar 1985-91 samt resultat från föreliggande punkttaxeringar. Dessa resultat har grovt gjorts jämförbara genom en särskild metod. I tabellen redovisas de olika arternas trender uttryckt som r^2 . P anger den statistiska säkerheten (Spearmans rangkorrelation).

Art	r^2 (%)	P
Hävdygnade arter		
Toftsvipa	+40	<0.05
Enkelbeckasin	+52	<0.05
Ångspiåkrå	+16	
Gulärna	+16	
Successionsgynnade arter		
Buskvävta	+1	
Gråhoppångare	+2	
Törnsångare	-9	
Törnskata	-15	
Rosentfink	0	

Skrämtmå är en art som återkommit som häckfågel sedan restaureringen av Askövikens påbörjades.

Foto: Calle Folkesson

Fiskgjuve. Foto: Calle Folkesson

Tabell 5. Fågellagens numerära utveckling vid Asköviken 1992-94 uttryckt som index för olika ekologiska grupper efter Alerstam (1982) (se även appendix 2). Index 100 = medelvärdet för åren 1992-94.

Grupp	Antal arter	Index 1992	Index 1993	Index 1994
Fåglar i våta marker	22	110	74	116
Fåglar som hämtar föda från sjöbotten	12	118	58	124
Icke-dykare	8	145	51	105
Dykare	4	51	73	175
Fåglar som betar landväxter	6	79	106	115
Fåglar som är fiskare	6	77	104	119
Fåglar som tar föda vid vattenytan	1	16	49	234
Rovfåglar	8	97	88	115
Insektätare	61	80	109	112
Fångar byten i luften	7	43	121	136
Fångar exponerade byten på marken etc.	8	98	77	125
Plockar byten högrörtvegetation	9	109	107	84
Plockar byten i lövgrönska	8	102	101	97
Plockar byten i barrgrönska	3	73	94	133
Plockar byten från vedartade växtdejar	12	82	117	101
Plockar byten dolda i markskiktet	14	93	104	103
Fröätare	20	101	97	102
Frön av kortlivade växter	12	96	103	101
Frön/frukter av buskar och träd	8	150	40	110
Alliätare	8	60	105	135
SUMMA	144	85	100	115

Litteratur

- Alerstam, Th. 1982. Fågel flyttning. Lund.
 Nilsson, S. G. 1978. Kan sällsynta fåglar användas som indikatorer på skyddsvärd natur? Anser, Suppl. 3: 193-194.
 Pettersson, Th. 1994. Inventering av häckande fåglar i Askö-Tidöområdet 1992-1993. Fåglar i Västmanland 25: 4-11.
 Pettersson, Th. & Svensk, Ch. 1994. Vassfågelprojektet i Asköviken 1993. Fåglar i Västmanland 25: 13-28.
 Svensson, S. 1994. Svenska häckfågeltaxeringar. I: SOF, Fågelåret 1993. Stockholm.

Thomas Pettersson, 021 - 13 81 76

Det fullständiga inventeringsresultatet kan beställas av författaren eller Länsstyrelsen i Västmanland